

WAT IS ER VERANDERD SINDS GALILEO ?

09-07-20

Door:

- Michel Cordier: promotor van het Transitieforumproject (<https://forumpourlatransition.be/index.php/transitieforum>).
- Leo Van Broeck, ex-Bouwmeester van de Vlaamse Overheid, professor architectuur (KU Leuven), CEO van BOGDAN & VAN BROECK.
- Roland Moreau, voorzitter, The Club of Rome EU-Chapter, vertegenwoordiger van Inter-Environnement Wallonie in de Raad voor het Economisch, Sociaal en Milieuwezen van Wallonië.
- Bernard Hubeau, ex-Vlaams Ombudsman bij het Vlaams Parlement, co-voorzitter Grootouders voor her Klimaat, Emeritus professor Faculteit Rechten Universiteit Antwerpen en Faculteit Recht en Criminologie VUB.
- Adélaïde Charlier en Anuna De Wever, mede-organisatoren van Youth for Climate.
- Bernard Mazijn, Universiteit Gent / Instituut vóór Duurzame Ontwikkeling vzw
- Pascal Mailier, Werkleider, Koninklijk Meteorologisch Instituut van België, lid van Wetenschappers voor het Klimaat (<https://www.scientists4climate.be>).
- Karel Arnaut, hoofddocent antropologie (KU Leuven)
- Mateo Cordier: bio-ingenieur (Gembloux Agro-Bio Tech), docent ecologische economie (Université de Versailles, Université Paris-Saclay)

1616-2000: Copernicus en Galileo

In 1616 lieten de geleerden die het heliocentrisme in twijfel trokken het copernicaanse stelsel door de Kerk veroordelen. **Galileo viel op zijn beurt het toenmalige dogma aan** en werd in 1633 door de Inquisitie veroordeeld tot een gevangenisstraf die werd omgezet in huisarrest met isolement: hij mocht geen bezoek krijgen of post ontvangen.

Drie en een halve eeuw later (1981) benoemde Johannes Paulus II een Pauselijke Interdisciplinaire Studiecommissie om de Ptolemeïsch-Copernicaanse controverse te bestuderen, Nadat het werk van de commissie elf jaar later was voltooid, verklaarde paus Johannes Paulus II in 1992 in zijn toespraak tot de Pauselijke Wetenschapsacademie dat het lijden van Galileo door toedoen van sommige individuen en kerkelijke instellingen tragisch en onontkoombaar was, en een gevolg van wederzijds onbegrip in die tijd tussen kerktheologen en de nieuwe wetenschappers zoals Galileo. **De kerk bood pas op 12 maart 2000 officieel haar excuses aan Galileo aan**, als onderdeel van de lijst met zonden die de Katholieke Kerk de voorbije 20 eeuwen had begaan.

1972-2012: 'The Limits to Growth'

In 1972 publiceert het MIT zijn Rapport aan de Club van Rome: *De grenzen aan de groei*. Hoe wordt dat ontvangen? Daaromtrent maken Isabelle Cassiers en Géraldine Thiry in 2011 de volgende, verhelderende en opvallend actuele bedenkingen:

"De stemmen die (...) waarschuwen voor de onmogelijkheid van oneindige groei in een eindige wereld (...) zijn [in die periode] in de minderheid. Ze vinden gehoor bij een deel van de bevolking (studenten- en hippiebewegingen, experimenten van zelfbeheer), maar worden gefnuikt door de economische crisis die de westerse wereld vanaf 1973 door elkaar schudt. Deze crisis werpt elke speler brutaal terug op de logica van zijn vorige strategie: bedrijven willen hun winsten veiligstellen, vakbonden proberen een daling van de lonen te vermijden, alternatieve aspiraties worden door een bevolking die zich zorgen maakt over jobs de wacht aangezet, de staat kan zijn functies van economisch herstel en sociaal beleid niet vervullen zonder een belastinggrondslag te handhaven, en dus zonder groei (...). Tijdens de daaropvolgende dertig jaar proberen regeringen, aangemoedigd door de grote instellingen, onvermoeibaar om terug aan te knopen bij een groei van het BBP. Dit wordt echter steeds problematischer: de ecologische grenzen lijken bereikt, er is de toenemende ongelijkheid die de legitimiteit van het hele proces ondermijnt en er is de flagrante aantasting van bepaalde aspecten van de levenskwaliteit¹."

¹ Uit: *Redéfinir la prospérité*, blz. 55 (*Du PIB aux nouveaux indicateurs de prospérité: les enjeux d'un tournant historique*, bijdrage van Isabelle Cassiers en Géraldine Thiry), Ed. de l'Aube, 2011.

In de jaren '70 zeggen sceptici dat er geen echte grenzen zijn aan de groei. In de jaren 80 luidt het: er zijn misschien grenzen maar die zijn nog veraf. En in de jaren 90 is het discours alweer geëvolueerd: de grenzen liggen misschien dichtbij, maar dankzij de technologie en de markt zullen we ze kunnen verschuiven. En ten slotte, in de jaren 2000: misschien hebben de technologie en de markt de problemen nog niet opgelost, maar met meer groei 'komt het wel goed'.²

In 2012 publiceert een van de auteurs van het rapport uit 1972, Jorgen Randers³, het boek *2052: A Global Forecast for the Next Forty Years (2052: Een wereldwijde prognose voor de komende veertig jaar)*⁴. Randers spreekt, doelbewust provocerend, zijn scepsis uit, gebaseerd op zijn 40 jaar lange ervaring: 'Dit is wat we zouden moeten doen, maar het zal niet gebeuren'.⁵ Inzetten op onderwijs om het tij te keren? Hij gelooft er niet meer in. Mensen bang maken zoals bijvoorbeeld in de VS door het gevaar van orkanen te benadrukken? Ook daarin gelooft hij niet. De politieke wereld overtuigen? Onze politieke besluitvormingssystemen (nationale democratieën) en hun economische tegenhangers (kapitalisme) zijn op de korte termijn gericht (maximaal 5 jaar) en zijn niet opgewassen tegen de uitdagingen op lange termijn. Politieke en economische systemen ondersteunen en versterken elkaar om zich op de korte termijn te concentreren. In die mate zelfs dat de auteur vindt dat "praten met politici tijdsverspilling is". De burgers proberen te prikkelen om een reactie uit te lokken? Misschien. Dat was het doel van zijn boek. Daarna volgen tal van werken waarin een nieuwe toekomstvisie wordt ontwikkeld⁶.

2020: De grenzen van de planeet

Waar staan we nu, een paar jaar later?

Is de gloednieuwe Europese *Green Deal* een stap vooruit? Uiteraard, maar het valt nog te bezien hoe het plan zal worden uitgevoerd in de economische context van en na de pandemie. De presentatie van Ursula von der Leyen op 11 december vorig jaar was hoopgevend: "De *Green Deal* van de EU is onze nieuwe groeistrategie, een groeistrategie die meer teruggeeft dan dat ze neemt". Maar meteen werd duidelijk dat vooral de werkgeversorganisaties dit interpreterden als een eenvoudig plan voor 'duurzame' economische ontwikkeling (en dus groei), eerder dan als een strategie die breekt met het huidige economische model (vaak gepresenteerd als het enige mogelijke – het dogma?).

Bovendien worden andere plannen die op milieubescherming gericht zijn – tegengaan van vervuiling, behoud van biodiversiteit, toegang tot natuurlijke hulpbronnen, aanpak van klimaatverandering, enz. – in bepaalde economische en politieke kringen al snel als 'te groen' of 'te links' bestempeld. Dit volstaat voor hen om deze plannen af te doen als 'politiek georiënteerd' en weinig ernstig, of zelfs als onverantwoordelijk en onmogelijk ("onrealistisch") om uit te voeren, omdat ze in strijd zijn met het huidige model.

Het gaat echter over de verdediging van ons natuurlijk erfgoed (ons milieu en onze gezondheid), essentieel voor de economische productie en voor elke levensvorm (mens, dier, plant en schimmel). Gedurende het hele jaar 2019 hebben jongeren ons hieraan herinnerd door de volgende boodschap toe te schreeuwen: 'Luister alsjeblieft naar de wetenschappers!'

² Dennis Meadows, tijdens een lezing in de Bozar in Brussel op 22/11/2011, in verband met het boek '*Limits to Growth: The 30-Year Update*' (Chelsea Green Publishing, 2004).

³ Hoogleraar klimaatstrategie aan de Norwegian Business School, Oslo.

⁴ Gepresenteerd in Rotterdam in 2012. Zie: http://m.youtube.com/watch?v=8qDyOjHo_DQ

⁵ Lezing van de auteur tijdens een conferentie in de *Club van Rome* in Brussel op 20/03/2013.

⁶ Onder andere: *Welvaart zonder groei: De fundamenten voor de economie van morgen*. Tim Jackson, De Boeck Supérieur (2017) en, *Managing without growth: slower by design, not disaster*, Peter A. Victor, Edward Elgar Publishing (2018).

Eind mei, tijdens de presentatie van een alternatief plan 'voor de wereld van morgen'⁷ aan Belgische besluitvormers, kregen de wetenschappers die eraan meewerkten van een van hen te horen: **'Jullie zijn geen 'neutrale wetenschappers', jullie vertolken een politieke boodschap.'**

Dit is een vreemde en zelfs schokkende kritiek op degenen die de toekomstige milieuveranderingen bestuderen en ons waarschuwen op basis van feiten en observaties, en manieren suggereren om te voorkomen dat we recht op de afgrond afstevnen! Zeggen dat "echte wetenschappers" zich niet politiek mogen uitspreken is heel eigenaardig. Hebben de virologen die onze regeringen hebben geadviseerd (en soms afstand hebben genomen van sommige van hun beslissingen) "politiek gesproken"? Kunnen de wetenschappers – klokkenluiders – die de feiten belichten geen conclusies trekken en ze verdedigen om het beheer van de staat te sturen? Zijn zij niet ook burgers? Moeten ze lid zijn van een partij om binnen de muren van die partij gehoord te worden, met het risico dat ze er buiten worden genegeerd? Of konden sommige leiders de tegenstrijdigheid niet meer verdragen? Dit is een belangrijk debat over hoe democratie en besluitvorming in onze complexe wereld werken.

Wat is er veranderd sinds Galileo?

Galileo werd niet veroordeeld omdat hij een wetenschapper was, maar omdat hij een dogma aanviel. De vraag is dus, bijna vier eeuwen later, **welk dogma vallen wetenschappers aan? En wie is 'de Kerk' in 2020 die dat dogma wil verdedigen ?**

Wetenschappers worden zeker niet veroordeeld, maar hun waarschuwingsboodschappen over het milieu (niet alleen klimaat en gezondheid) worden te vaak genegeerd. **Over hoeveel jaar zullen de besluitvormers van vandaag spijt hebben van het feit dat ze de wetenschap hebben genegeerd? Zal het dan genoeg zijn zich te verontschuldigen?**

Het kan nochtans anders. Op 30 juni van dit jaar reikte Eerste Minister Jacinda Ardern van Nieuw-Zeeland de "Prime Minister's Science Prizes New Zealand" uit. In haar speech loofde ze wetenschappers en wetenschapscommunicatoren: "Wetenschap is fundamenteel voor de transformatie van onze economie... En net zo belangrijk als de wetenschappelijke vindingen is de publieke betrokkenheid bij de wetenschap. ... Zonder onze communicatoren die publiekelijk informeren, uitleggen, onderwijzen, decoderen, verkeerde informatie tegengaan en discussiëren over wetenschappelijke zaken, zouden velen in een ruimte blijven waar ze geen informatie hebben die ze nodig hebben, wat leidt tot slechte keuzes in cruciale tijden" ⁸ **Hebben de leiders in België de moed om deze woorden publiekelijk te onderschrijven ?**

PS: Het is altijd mogelijk om deze "carte blanche" te ondertekenen door een kort formulier in te vullen dat toegankelijk is via <https://forms.gle/zgd3PX1W8vgmh1U8A>

⁷ Het *Sophia-plan* dat door de *Resilience Management Group* aan de Belgische autoriteiten werd voorgesteld en wordt gesteund door meer dan 100 wetenschappers en 182 bedrijfsleiders die zich verenigden in een 'coalitie van ondernemingen voor ecologische transitie' (KAYA). Zie: <https://www.groupeone.be/plansophia/>

⁸ https://www.facebook.com/watch/live/?v=268380814433748&ref=watch_permalink (vanaf 33'30").